

חודש ציונות מערך "התיישבות"

חוברת למדריכי כיתות ו'

סרקו אותי וכנסו לאתר התנועה ולספריית ההדרכה

חודשים מאי-אוגוסט
מחלקת הדרכה - בני המושבים¹

מערך הדרכה לחודש ציונות

בנושא "התיישבות"
מיועד לשכבת כיתות ו'.

שנת הוצאה: 2014
כתיבה ועריכה: נעמה מידן וקרן חזן (מחלקת הדרכה)

מדריכים יקרים

ציונות הוא אחד מחמשת ערכי הליבה של התנועה, והוא אחד מהערכים הטעונים בחברה שלנו היום. חלק טוענים שהציונות סיימה את תפקידה, חלק אחר טוען שהציונות היא גזענית, חלקים נוספים הגדירו את המעשה הציוני כהתיישבות בהתנחלויות ובעצם כל אחד מגדיר את הציונות בשבילו.

האם זו הדרך? האם יש משהו משותף?

אנחנו בתנועה מאמינים שאנחנו צריכים להכיר ולהתחבר יותר להגדרה האחת המשותפת לנו כתנועה, הגדרה שאנחנו יכולים להתווכח עליה, להתמודד איתה ובעיקר לצעוד לקראתה.

ספרו של בנימין זאב הרצל "אלטנוילנד" נכתב אי שם ב-1902 ומלווה אותנו עד היום. הרצל כתב על מדינה מתקדמת, מדינה מוסרית, צודקת ושוויונית. החלום של רבים מאותם חלוצים, היה לא רק מדינה, שטח וגבולות. אלא גם חלום על חברה שמושתת על ערכים של יצרנות, עשייה, שיתוף ושוויון. הם עזבו בית, והורים בשביל ליצור משהו חדש, טוב יותר.

אז מה זה ציונות בשבילנו?

אנו מאמינים כי ציונות היום פרושה להיות מחובר להיסטוריה, למורשת ולתרבות היהודית. איך עושים את זה? קוראים ולומדים יחד, מעודדים סקרנות להיסטוריה. אנו בתנועת הנוער יכולים לחבר בצורה אחרת מבית הספר – חיבור חווייתי, מסקרן, מרגש. ובנוסף תפקידנו ליצור יחד תרבות: לכתוב על הדברים שמעסיקים אותנו ושאלנו שואפים אליהם, להציג, לשיר ולהביע.

אנו מאמינים שציונות היום פרושה להיות מעורב, אכפתי ולתרום למדינה ולחברה, אנו שואפים להמשיך בעידוד היציאה לשנת שירות ולגיוס משמעותי וכמובן לעודד לעשייה ביישוב ובחברה בכלל.

ציונות היא יצירת חברה, שעם היותה בלתי מושלמת עדיין היא מנסה לממש את מיטב האידיאלים הגבוהים ביותר של הדמוקרטיה הפוליטית, החברתית והתרבותית – למען תושבי ישראל ללא הבדל של אמונה דתית, גזע או מין. עלינו להמשיך לשאוף לחיות כך בעצמנו וכמובן לחנך לאותם ערכים.

"קראתי פעם לציונות אידיאל אין סופי, ואני מאמין באמת כי גם לאחר הפגת ארצנו, ארץ ישראל לא תחלף מלפיות אידיאל. כי בציונות כפי שאני מבין אותה, כלולה לא רק הפאיפה לכפרת ארץ מובטחת כחוק בשביל צמח האומלל, אלא גם הפאיפה לשלמות מוסרית ורוחנית."

בנימין זאב הרצל

תוכן עניינים

- 5 פְּעוּלָה רֵאשׁוֹנָה – עַל הַקְּמַת הַמוֹשֵׁב וְהַקִּיבוֹץ
- 14 פְּעוּלָה שְׁנִיָּה – צִוּנוֹת בַּשְּׁבִילִי
- 17 פְּעוּלָה שְׁלִישִׁית פְּעִילוֹת שִׂיא
- 19 פְּעוּלָה רְבִיעִית – פְּרִידָה וְסִיכּוּם שָׁנָה

פעולה ראשונה- הקמת הקיבוצים והמושבים הראשונים בארץ

מטרות:

- החניך ייחשף לערכים שעמדו בבסיס הקמת ההתיישבות העובדת (שוויון, עזרה הדדית, עבודה עברית).
- החניך ייחשף לתרומה של הקמת ההתיישבות העובדת ביצירת רצף טריטוריאלי.
- החניך ייחשף לסיפורם של החלוצים והקשיים שעמדו בפניהם.

רקע לפעולה:

בתקופת העלייה השנייה והשלישית בין העולים היו חלוצים, צעירים, מחוסרי אמצעים, חילוניים, חברי תנועות נוער חלוציות, בעלי רעיונות סוציאליסטים. מטרתם הייתה לבנות בא"י חברה יהודית חדשה: "חברה למופת" שעקרונותיה הם עבודת אדמה, חיי שיתוף ושוויון.

מתוך רעיונות אלו התפתחו בארץ שני דפוסי התיישבות חקלאית חדשים: הקיבוץ ומושב העובדים

הקיבוץ ומושב העובדים הם בבחינת "ההתיישבות העובדת". הם הוקמו על קרקע לאומית ובכספים לאומיים (ולא בכספי המתיישבים). בשניהם משתלבים רעיונות העבודה העברית, עבודת אדמה, שוויון ושיתוף. הקיבוץ הראשון שהוקם הוא דגניה ב-1909 בדיוק באותה שנה בה הוקמה העיר העברית הראשונה תל-אביב. מושב העובדים הראשון שהוקם הוא נהלל ב-1921.

התפיסה שהנחתה את המדיניות היישובית הייתה: "גבולות ההתיישבות הם שיקבעו את גבולות הארץ". המושג: גאולת אדמה בא"י קיבל משמעות מדינית, כי כל רכישת אדמה תרמה ליצירת רצף התיישבותי. (שימו לב שמדובר על הימים שלפני מלחמת העולם השנייה).

מהלך הפעולה:

המדריכים מספרים לחניכים כי נמצאה תיבה עם קטעים ישנים מתוך יומנו של שרוליק. שרוליק היה חלוץ שעלה לארץ לפני קום המדינה במטרה לעזור להקים בית ליהודים בא"י. בכל פעם החניכים מקבלים קטע מתוך יומנו של שרוליק, נותנים לאחד החניכים להקריא ולאחר מכן משחקים במשחק שקשור לתוכן הקטע. למדריך- מומלץ לכתוב את הקטעים על נייר קלף שרוף כדי ליצור אווירה מתאימה. אפשרות נוספת עבור קבוצות שזקוקות ליותר תזוזה היא להחביא את הקטעים ולהפוך את המסגרת של הפעולה לחפש את המטמון.

1. ההחלטה לעלות לארץ - "יומני היקר, בזמן האחרון אני נמצא בהתלבטויות קשות... אני מאוד אוהב את הוריי ומשפחתי אך המצב כאן בפולין אינו פשוט, כל הזמן מציקים לי

בגלל שאני יהודי, אני פשוט מרגיש שזה לא הבית שלי, זה לא המקום שלי. ניסיתי לדבר על כך עם הוריי, אך הם לא מבינים.

אני חושב לעלות לארץ ישראל, ולעזור להקים בית לעם היהודי. כן זה אומר לעזוב הכול ואת כולם, אבל אני מרגיש שזה הצעד הנכון לעשות."

▪ משחקים אני עולה לארץ ישראל ומביא איתי – יושבים במעגל, המדריך חושב על חוקיות – למשל כל המילים שמתחילות באות ת'. כל חניך בתורו צריך להגיד – "אני עולה לארץ ישראל ומביא איתי..". ולהשלים את המשפט במשהו שהוא מביא איתו – למשל "אני עולה לארץ ישראל ומביא איתי תמונה". המדריך לפי החוקיות שבחר אומר לחניך אם הוא יכול להיכנס לא"י או לא, עפ"י החוקיות בדוג' החניך הזה יכול להיכנס. כך ממשיכים את הסבב כאשר המטרה של החניכים היא להצליח לגלות מהי החוקיות. (כמובן שאפשר לחשוב על חוקיות מסובכת יותר).

(10 דק')

▪ מסבירים לחניכים שהדרך לא"י היא דרך ארוכה בספינה צפופה ולכן אפשר לקחת רק מעט חפצים. מבקשים מהחניכים לחשוב – אם היום היו צריכים לעזוב את הארץ, איזה 3 חפצים שלהם היה להם הכי חשוב לקחת איתם? (כדי לעזור לחניכים לחשוב על רעיונות אפשר לפזר כרטיסיות עם רעיונות – נספח 1)

לאחר שהחניכים חשבו קצת, מבקשים ממי שרוצה, לשתף באלו חפצים הוא בחר ולמה?

למדריך – חשוב להסביר לחניכים כי העולים בתקופה ההיא נאלצו לקבל החלטה קשה מאוד, היה עליהם לעזוב את כל משפחתם וחבריהם, להשאיר אותם מאחור, לקחת מזוודה אחת ולעלות לארץ.

(10 דק')

2. קביעת גבולות – "הגעתי לא"י לפני שבוע. ההרגשה טובה, אבל... אין כאן כלום, בכל מקום רק חול וחול. רוב האדמות מכוסות בביצות ולכן האדמה לא ראויה לעיבוד. הצטרפתי לקבוצה ואנחנו עומדים להקים את הקיבוץ הראשון! איזו התרגשות! אתמול נערכה ישיבה חשובה, עלינו להחליט היכן נקים את הקיבוץ, זוהי החלטה לא פשוטה בגלל החשיבות הגדולה שלה. כל יישוב יהודי שקם עוזר לקבוע את הגבולות של היישוב העברי ובהמשך יעזור גם לשמור עליהם. זוהי אחריות גדולה".

▪ דגלים – מחלקים את החניכים לשתי קבוצות. מחלקים את שטח המשחק באמצע, וכל קבוצה מקבלת מחצית מהשטח. בקצה הרחוק של השטח יוצרים עיגול בעזרת חבל ובתוכו מניחים את דגל הקבוצה. מטרתה של כל קבוצה היא לגנוב את הדגל של הקבוצה השנייה ולהביאו לשטח שלה מבלי שהקבוצה השנייה תגנוב לה את הדגל. ברגע שחבר קבוצה אחת חודר לשטח של הקבוצה היריבה מותר לחברי הקבוצה היריבה לתפוס אותו ע"י נגיעה. במצב כזה עליו להישאר ולעמוד במקום עד שחבר מהקבוצה שלו

יגיע וישחרר אותו ע"י נגיעה. המשחק נגמר כאשר אחת הקבוצות מצליחה לגנוב את הדגל של הקבוצה היריבה ולהעבירו לשטח שלה. מסבירים לחניכים שליישובים שהוקמו בשנים הללו שלפני קום המדינה הייתה חשיבות מאוד גדולה בקביעת גבולות הארץ בהמשך. כל אדמה שנרכשה ועליה הוקם יישוב יהודי קבעה עובדות בשטח ותרמה ליצירה של רצף התיישבותי עברי.

(15 דק')

3. **כיבוש העבודה** – "החלטנו להקים את היישוב בקצה הדרומי של הכנרת, על אדמות כפר ערבי בשם "אום ג'וני" ובחרנו לקרוא לו קבוצת דגניה, התחלתי ללמוד איך לעבד את האדמה. זו עבודה קשה וחדשה בשבילי אבל אם אנחנו רוצים להקים כאן בית לעם היהודי אנחנו צריכים לכבוש את העבודה, הארץ הרי נקנית ביזע ובעבודה. בפולין לא היה לי קשר לאדמה, אבי עבד כסוחר ומעולם לא עסקתי בחקלאות. אבל בא"י אנחנו לא יכולים לעסוק כרגע בעבודות כאלה. יש עבודה רבה – צריך לבנות יישובים, לסלול כבישים, להעביר מים לרחבי הארץ, לגדל גידולים ולהפריח את השממה!"

▪ **משחקים מרוץ מריצות** – החניכים מתחלקים לזוגות. בכל זוג חניך אחד עומד בעמידת ארבע, והחניך השני מחזיק את הרגליים שלו, כך שכעת הוא עומד רק על הידיים. עורכים מרוץ בין כל החניכים.

מסבירים לחניכים שהעולים שהגיעו לארץ מארצות שונות לא היו רגילים לעבודות האדמה שעסקו בהם בארץ. אבל דווקא לעבודות הכפיים הללו הייתה חשיבות גדולה מכמה סיבות – מי שעובד את האדמה בעצמו, משקיע ומזיע, מרגיש חיבור יותר גדול לאדמה. בנוסף הארץ הייתה מאוד לא מפותחת, הייתה כאן שממה ולכן היה צורך בהרבה עבודה של הקמת תשתיות והפרחת השממה.

(10 דק')

4. **שוויון ועזרה הדדית** – "אצלנו בקיבוץ כל אדם תורם כפי יכולתו, וכולם מקבלים לפי הצורך. הכול מתחלק שווה בשווה. יש קופה משותפת, כולם אוכלים בחדר אוכל משותף. כולם עובדים ובכל יום מחלקים את התורנויות בין כולם. זה נקרא שוויון. הדבר הכי חשוב כאן הוא העזרה ההדדית, אתמול הייתי אמור לחרוש את שדה החיטה, אבל חליתי במלריה, הרופא אמר שזה לא רציני אבל שאני צריך לנוח, מיד יוסי הציע לי שהוא יחליף אותי בתורנות, כ"כ שמחתי כי באמת הייתי חלש מאוד. כך זה עובד כאן אנחנו עוזרים אחד לשני. התנאים כאן קשים מאוד ואם לא נעזור אחד לשני אני לא בטוח שנצליח לשרוד."

▪ **בלונים ושיתוף פעולה** – כל חניך מקבל בלון, מסבירים לחניכים שמרגע שיינתן הסימן עליהם להקפיץ את הבלון באוויר. אסור להם לזוז, מי שהבלון שלו נוגע ברצפה נפסל,

אסור לתפוס את הבלון אלא רק להקפיץ. אחרי כמה דקות כל חניך יקבל בלון נוסף וכעת יהיה עליו להחזיק את שני הבלונים באוויר.

אחרי שמסיימים את הסבב הראשון עורכים סבב נוסף רק שהפעם מבקשים מכל החניכים לעמוד במעגל וכעת החוקים הם אותם חוקים רק שהם יכולים לעזור אחד לשני והמטרה של כל הקבוצה היא שכל הבלונים יישארו באוויר ואף בלון לא ייגע ברצפה. אחרי מס' דקות אפשר להוסיף עוד בלונים למשימה. בסוף המשחק שואלים את החניכים –

- מה היה במשחק?

- איזו משימה הייתה לכם קלה יותר?

- האם היה יתרון ללהיות חלק מהקבוצה?

מסבירים – התנאים בארץ בימים ההם היו קשים מאוד – עבודה פיזית קשה, מחלות, תנאי מגורים שהם כמעט כמו תנאי שטח וכד'. כדי להצליח להקים יישובים העולים היו צריכים להצליח ולהתמודד עם כל הקשיים הללו, העבודה בקבוצה עזרה להם להצליח להתמודד עם הקשיים ולהשיג את מטרותיהם. השוויון והעזרה ההדדית היו חלק חשוב מההתמודדות הזו.

(15 דק')

5. "יומני היקר, כבר שנה וחצי שלא הספקתי לכתוב, כ"כ הרבה קרה. הצלחנו להקים את כל המבנים של הקיבוץ, השדות נותנים יבול, כולם עובדים ועוזרים. אפילו הכרתי מישהי.. חנה'לה. אנחנו נפגשים כבר די הרבה זמן... אני כ"כ אוהב איך שהיא קולעת את השיער שלה בשתי צמות. אתמול הצעתי לה שנתחתן.. והיא הסכימה!! אני כ"כ מתרגש, זו עומדת להיות החתונה הראשונה בקיבוץ! אז עד לפעם הבאה שאכתוב, שרוליק".

6. **חידון** – לפני הפעולה מכינים פתקים עם משפטי מידע (נספח 2), את כל המשפטים כותבים פעמיים על בריסטולים בשני צבעים ומחביאים את הפתקים באזור מוגדר מסוים (מומלץ שכל צבע של פתקים יוחבא באזור אחר). מחלקים את החניכים לשתי קבוצות, כל קבוצה מקבלת דף חידון (נספח 3) עם שאלות. מסבירים לחניכים כי המידע הדרוש כדי לענות על החידון כתוב בפתקים המוחבאים ולכל קבוצה צבע שונה של פתקים. מרגע הינתן האות לכל קבוצה יש 15 דק' לחפש את הפתקים בצבע שלה במתחם שהוגדר לה ולענות על החידון. בתום 15 דק' מתכנסים כולם, עוברים על החידון שאלה, שאלה ובודקים אם הקבוצות ענו נכון. הקבוצה שענתה על הכי הרבה שאלות נכון כמובן מנצחת.

(20 דק')

7. מסכמים עם החניכים-

- על מה הייתה לדעתכם הפעולה היום? (קיבוץ, מושב, התיישבות, ציונות)
- מה זו בעצם ציונות? מה הייתה הטרה שלה? (הציונות היא תנועה שמטרתה הייתה הקמה של בית לעם היהודי בא"י, והיא פעלה לשם כך בדרכים שונות).
- מה הקשר בין ההתיישבות (הקמת היישובים השונים ע"י העולים) לציונות? (העולים, בעצם כך שהגיעו לארץ החלו להגשים את מטרת הציונות והיישובים שהקימו תרמו לביסוס בית לעם היהודי בארץ ועזרו לקדם את הצעדים להקמת מדינה יהודית. (10 דק')

עזרים:

1. קטעים מיומנו של שרוליק (להדפיס על דפי קלף שרופים, או משהו בסגנון כדי להכניס לאווירה).
2. פתקים עם חפצים (נספח 2)
3. משחק דגלים- דגלים ל2 קבוצות, וחבלים לסימון הגבולות.
4. בלונים
5. 2 דפי חידון
6. פתקים בשני צבעים של כל אחד מקטעי המידע (נספח 2).

נספחים:

נספח 1:

יומן אישי	תמונה משפחתית	ספר אהוב
בגד מיוחד	אוכל	פלאפון
תיק מיוחד	משחק	מזכרת מהבית
תכשיט	צבעים	מעיל
כלי נגינה		שמיכה

נהלל הוא המושב הראשון שהוקם בארץ (בשנת 1921). הוא נמצא בצפון עמק יזרעאל. צורתו כצורת מעגל.

מטרת תכנון היישוב נהלל בצורה המיוחדת הזו הייתה לתת מענה לדרישות ביטחוניות (הגנה על היישוב מפני מתקפות) ובעיקר לשקף את הערך המרכזי שהיה חשוב למקימי היישוב- שוויון (הצורה של היישוב מאפשרת לכל משק להיות שווה במרחק ממרכז היישוב וגודל המשקים שווה).

קיבוץ דגניה הוקם בשנת 1909, שמו של הקיבוץ הינו על שם חמשת מיני הדגנים שהמתיישבים גידלו בקיבוץ (חיטה, שעורה, שיבולת שועל, תירס וסורגום).

קיבוץ דגניה היה הקיבוץ הראשון ולכן היה הדוגמא הראשונה לצורת ההתיישבות שנקראת קיבוץ. בהתאם לכך נודעה דגניה כ"אם הקבוצות והקיבוצים".

מושב הוא צורת התיישבות כפרית ייחודית למדינת ישראל. במושב כל משפחה היא עצמאית אך הוא מבוסס בעיקר על עזרה הדדית בין החברים. כיום קיימים בארץ כ-254 מושבים.

קיבוץ הוא צורת התיישבות שיתופית ייחודית לציונות ולמדינת ישראל, המבוססת על ערכים כמו שוויון בין בני אדם ושיתוף כלכלי ורעיוני. כיום קיימים בארץ כ-270 קיבוצים.

קק"ל- בקונגרס הציוני החמישי בבאזל, בדצמבר 1901, התקבלה החלטה על הקמת "קרן קיימת לישראל" מטרתה של קק"ל הייתה רכישת קרקעות בא"י בשם העם היהודי ולמענו. מאז קום המדינה עוסקת קק"ל במפעלי ייעור, פריצת דרכים, הכשרת קרקע וחינוך.

ההסתדרות הציונית העולמית- נוסדה ביוזמתו של בנימין זאב הרצל בקונגרס הציוני הראשון, שהתקיים באוגוסט 1897, בבאזל, שווייץ. היא הוקמה כארגון גג, לאיחוד פעולתם של כל הגופים הציוניים בעולם. ההסתדרות הציונית פעלה להגשמת מטרתה של התנועה הציונית- הקמת בית לאומי לעם היהודי בא".

הסוכנות היהודית- ארגון יהודי כלל עולמי. הוקמה בשנת 1929 כזרוע המבצעת של ההסתדרות הציונית העולמית. הסוכנות היהודית כיום מתמקדת בעיקר בעידוד עלייה, סיוע לעולים בימים הראשונים לעלייתם, חינוך יהודי-ציוני בקהילות העולם וקשר עם יהדות העולם.

ב- כ"ט בנובמבר 1947 תש"ח, הצביעה העצרת הכללית של האומות המאוחדות בעד תוכנית בדבר חלוקת ארץ ישראל והקמת שתי מדינות עצמאיות- מדינה יהודית ומדינה ערבית.

ביום שישי ה' באייר תש"ח, הכריז דוד בן גוריון על הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל, ושמה מדינת ישראל.

בנימין זאב תאודור הרצל הוא חוזה מדינת היהודים, אבי הציונות המדינית ומייסדה של ההסתדרות הציונית העולמית. בין שאר הדברים שעשה, כתב הרצל את הספר "אלטנוילנד"- ארץ ישנה- חדשה. ספר זה מתאר את חזונו בנוגע למדינה היהודית העתידה לקום בארץ ישראל. בספר זה המקור לסיסמה הציונית המוכרת "אם תרצו- אין זו אגדה"- אמרה זו מופיעה בעמוד הפתיחה של הספר.

נספח 3:

שאלות:

1. איך קוראים ליישוב בתמונה?
2. איזה סוג של יישוב הוא היישוב שבתמונה?
 - א. קיבוץ
 - ב. מושב
 - ג. מושבה
 - ד. יישוב קהילתי
3. מדוע הוקם היישוב בצורה של עיגול?
4. מדוע קיבוץ דגניה נקרא כך?
5. מהו הכינוי של דגניה?
6. כמה מושבים קיימים היום בארץ?
7. כמה קיבוצים קיימים יהום בארץ?
8. מהי התשובה שאיננה נכונה? הקרן הקיימת:
 - א. הוקמה בשנת 1901, במסגרת ההסתדרות הציונית.
 - ב. עוסקת בהעלאת יהודים לא"י.
 - ג. עוסקת במפעלי ייעור, פריצת דרכים והכשרת קרקע
 - ד. עסקה ברכישת קרקעות בא"י לפני הקמת המדינה ליישוב יהודים
9. הארגון הכללי עולמי של התנועה הציונית, שהוקם ב-1897 בבאזל ופועל גם היום, הוא:
 - א. ההסתדרות הציונית העולמית
 - ב. הסוכנות היהודית
 - ג. ארגון נכי צה"ל
 - ד. התנועה לאיכות השלטון
10. הסוכנות היהודית היא:
 - א. הסוכנות הגדולה ביותר לביטוח קרקעות ונזקי טבע
 - ב. ארגון שעיסוקיו הם עליה, קליטה וקשר עם יהדות התפוצות.
 - ג. ארגון שעיסוקיו הם: אספקת תשמישי קדושה לבתי כנסת
 - ד. סוכנות לשימור אתרים היסטוריים
11. האירוע שהתרחש בכ"ט בנובמבר 1947 – תש"ח הוא?
 - א. יום ההכרזה על הקמת מדינת ישראל בארץ ישראל.
 - ב. היום בו פלשו צבאות ערב לא"י והתחילה מלחמת העצמאות

- ג. יום קבלת ההחלטה באו"ם על הקמת שתי מדינות עצמאיות נפרדות בא"י – יהודית וערבית.
- ד. היום שבו התקיימו הבחירות לכנסת הראשונה.
12. האירוע שהתרחש בה' באייר תש"ח – 14 במאי 1948 הוא:
- א. יום ההכרזה על הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל
- ב. יום פלישת צבאות ערב לא"י והתחלת מלחמת העצמאות
- ג. יום הקמת צה"ל
- ד. היום שבו התקיימו הבחירות לכנסת הראשונה.
13. איזה משפט מפורסם אמר בנימין זאב הרצל, הקשור להקמת מדינה יהודית בא"י?
- א. טוב למות בעד ארצנו
- ב. אם תרצו אין זו אגדה
- ג. העתיד טמון בעברנו
- ד. אלי אלי שלא ייגמר לעולם
14. מה הייתה מטרתה של הציונות?

תשובות:

1. נהלל
2. מושב
3. מטרת התכנון הייתה לתת מענה לדרישות ביטחוניות ומעשיות, אך היא שיקפה בעיקר את הרצון להקים מושב שיושבת על עקרונות השוויון.
4. על שם חמשת מיני הדגנים שהמתיישבים גידלו במקום (חיטה, שעורה, שיבולת שועל, תירס וסורגום)
5. אם הקבוצות והקיבוצים
6. כ-254
7. כ-270
8. עוסקת בהעלאת יהודים לא"י.
9. ההסתדרות הציונית העולמית
10. ארגון שעיסוקיו הם עליה, קליטה וקשר עם יהדות התפוצות.
11. יום קבלת ההחלטה באו"ם על הקמת שתי מדינות עצמאיות נפרדות בא"י – יהודית וערבית.
12. יום ההכרזה על הקמת מדינת ישראל בארץ ישראל
13. אם תרצו אין זו אגדה
14. הקמת בית לעם היהודי בא"י.

פעולה שניה: לתרום ליישוב שלי

מטרות:

- החניך יברר מהי המשמעות של ציונות כיום.
- החניך יעסוק בשאלה האם אכפת לי מהיישוב שבו אני גר?
- החניך יעסוק בשאלה מה הקשר בין עשייה ציונית היום לבין היישוב שלי.

רקע:

בפעולה הקודמת עסקנו בציונות, התיישבות ובהקמת המושב והקיבוץ. ביררנו יחד עם החניכים מה הייתה הציונות בעבר. בפעולה זו ננסה להבין מהי הציונות כיום? וכיצד זה קשור אלינו וליישוב שבו אנו גרים. הציונות כיום היא השאיפה לחברה מוסרית ואידיאלית. כדי לממש זאת עלינו להיות מודעים לסביבה שלנו, לקחת חלק בחברה שבה אנו חיים, להשפיע ולתרום והמקום להתחיל בו הוא היישוב.

מהלך הפעילות:

1. "אני ציוני" – כל החניכים יושבים במעגל, ובסבב כל אחד צריך להגיד "אני ציוני". אסור לצחוק או להתבלבל. מי שצוחק – נפסל והקבוצה צריכה להמציא מילה נוספת שהוא יצטרך להגיד בהמשך למשפט "אני ציוני". למשל – "אני ציוני נלהב". מרגע זה בכל פעם שיגיע תורו של החניך הזה בסבב הוא יצטרך להגיד במקום "אני ציוני", "אני ציוני נלהב". וכך ממשיכים כשכל פעם כשמישהו צוחק או מתבלבל מוסיפים לו מילה למשפט.

15 דק'

2. שואלים את החניכים –
 - מי כאן מגדיר את עצמו ציוני?
 - מה זה אומר לדעתכם להיות ציוני? (מאפשרים לחניכים לענות ומשאירים את הדיון ללא תשובה ברורה).

5 דק'

3. עורכים חידון – מה אני יודע על היישוב שלי?
 - א. איך קוראים למזכיר של היישוב?
 - ב. אילו וועדות קיימות ביישוב שלנו?
 - ג. באיזו שנה הוקם היישוב שלנו?
 - ד. כמה משפחות מתגוררות ביישוב?
 - ה. כמה תחנות אוטובוס יש ביישוב?
 - ו. כמה משפחות עם שם המשפחה כהן יש ביישוב?
 - ז. על שם מי/ מה נקרא שם היישוב?
 - ח. איך קוראים למוכר בצרכנייה?
- הערה – כמובן שיש להוסיף שאלות ייחודיות ליישוב שלכם.

10 דק'

4. **אכפת לי/ לא אכפת לי** – מסדרים כיסאות בשורה, כשכל חניך עומד על כיסא. מסבירים כי כל הכיסאות מאמצע השורה ימינה הם כיסאות "אכפת לי" ואילו כל הכיסאות מאמצע השורה שמאלה הם כיסאות "לא אכפת לי". מקריאים לחניכים על מיני משפטים על היישוב והם צריכים להחליט עבור כל משפט האם אכפת להם או לא אכפת להם ובהתאם לעבור לעמוד על כיסא מתאים. אסור להם לרדת מהכיסאות ובמידה ויש צורך מותר שיותר מחניך אחד יעמוד על כיסא.

משפטים:

- היישוב מלוכלך.
 - אין טקס יום הזיכרון כי אף אחד לא רוצה להשתתף.
 - טרקטורונים עושים רעש ביישוב בין 14:00 ל-16:00
 - אין מסיבת יום העצמאות ביישוב.
 - לא אוספים גזם ביישוב.
 - המועדון סגור.
 - אין פחי מחזור ביישוב.
 - השער בכניסה ליישוב לא עובד – ונשאר כל הזמן פתוח.
 - ועדת תרבות מבקשת עזרה בחלוקת דבש בראש השנה.
 - הילדים הקטנים במגרש רבים.
 - השכן מבקש עזרה לפנות את הגזם מהחצר.
 - יש קשישים ביישוב שאין להם משפחה.
- הערה – כמובן שחשוב להוסיף משפטים רלוונטיים ליישוב שלכם.

15 דק'

5. דיון –

- האם חשוב שנכיר את היישוב שלנו? למה?
 - האם זה חשוב שיהיה לנו אכפת מהיישוב שלנו? למה?
 - באילו נושאים לדעתכם חשוב שיהיה לנו אכפת מהיישוב שלנו?
 - מי זוכר מה עשינו בפעולה הקודמת?
 - מה הייתה המטרה של העולים לארץ לפני קום המדינה? (להתיישב בארץ, להקים יישובים, להקים מדינה)
 - היום כבר יש לנו מדינה ויש לנו יישובים, אז האם יש לנו עוד עבודה ציונית לעשות? האם כמו ששאלנו בהתחלת הפעולה עדיין צריך ציונות?
 - מה הקשר בין ציונות לבין היישוב שלנו?
- למדריך – הרעיון הוא להגיע עם החניכים לכך שהיום התפקיד של הציונות הוא לפתח את החברה בארץ, לדאוג שהחברה שלנו תהיה כמה שיותר טובה, ערכית ונעימה. ולכן התפקיד שלנו הוא שיהיה אכפת לנו מהמקום בו אנחנו גרים. שלא נהיה אדישים ונתרום ליישוב.

10 דק'

6. הרוח נושבת- כל החניכים יושבים במעגל על כסאות. חניך אחד עומד במרכז המעגל. החניך שעומד במרכז המעגל צריך להגיד משפט שמתחיל ב-"הרוח הנושבת על..." ולהשלים אותו איך לדעתו צריך לתרום ליישוב/ לעזור ביישוב/ לשנות וכו'. ועל כל החניכים שמסכימים עם החניך שבאמצע להחליף מקומות. החניך הבא שנשאר ללא מקום עומד באמצע המעגל ואומר את המשפט הבא.

* כדי שיהיה לחניכים יותר קל אפשר להכין דף עם התחלות המשפטים שמצורפות כאן (כמובן שניתן להוסיף עוד). כל חניך שעומד במרכז המעגל יכול להסתכל על הדף לבחור באחד המשפטים ולהשלים אותו.

משפטים-

הרוח נושבת על כל מי שמפריע לו ביישוב ש...

הרוח נושבת על כל מי שאוהב ביישוב ש...

הרוח נושבת על כל מי שהיה רוצה לשנות ביישוב את...

הרוח נושבת על כל מי שהיה רוצה לעזור ביישוב ב...

הרוח נושבת על כל מי שעזר בעבר ביישוב ב...

15 דק'

7. מתוך המשחק האחרון ובכלל מנסים לחשוב עם החניכים על פרויקט שכל הקבוצה תעשה למען היישוב- למשל צביעת תחנות, הכנת ספסל סביבתי, הכנת פינת מחזור, עזרה לקשישים ביישוב וכו'.

15 דק'

8. לסיכום- לפני שהייתה לנו מדינת ישראל, המשימה של העולים לארץ הייתה להקים מדינה ויישובים, היום לאחר שכבר השגנו מטרה זו, גם לנו יש תפקיד! לשמור על הארץ שלנו, על היישובים שלנו ולדאוג להפוך את המקום שבו אנחנו חיים להכי טוב שאפשר עבור כולם.

וכיוון שתמיד צריך להתחיל ממה שקרוב אלינו חשוב שנתחיל בלדאוג ליישוב שבו אנחנו

גרים ☺

5 דק'

עזרים: שאלות לחידון על היישוב שלכם, כיסאות, דף עם ההתחלות למשפטים של הרוח נושבת על..

פעולה שלישית: פעילות שיא

ערב נוסטלגיה של היישוב - מסע נוסטלגי

מטרות:

- החניך ילמד על סיפור ההקמה של היישוב שלו ועל החיים ביישוב בעבר.
- החניך יבין כי סיפורי העבר של המושב הם חלק בלתי נפרד מסיפורה של הציונות.

רקע:

הקמת היישובים בארץ הם חלק מרכזי בציונות ולכן גם סיפור הקמת היישוב שלכם הוא חלק בלתי נפרד מסיפורה של הציונות. הערב הזה נועד כדי שהחניכים ייחשפו לסיפור הקמת המושב ובכלל לחיים במושב בתחילת ימיו. כיוון שלכל יישוב יש את הסיפור שלו, אנו מביאים בפניכם שלד עבור הערב. אתם כמובן מוזמנים לעשות התאמות, שינויים וכל שצריך כדי להתאים את הערב ליישוב שלכם.

הכנות לקראת הערב – אוספים כל מיני אנקדוטות מעניינות על הקמת היישוב, דברים ואירועים שקרו בעבר ביישוב, סיפורים מצחיקים, שירים שקשורים ליישוב, עובדות מעניינות, תמונות וכל דבר אחר מעניין על עברו של היישוב. בחרים מקומות ביישוב שקשורים לסיפורים שאספתם. מכינים מר גמישים (בלון שלתוכו מכניסים קמח) ואת המר גמישים מניחים במקומות שבחרתם ומצלמים מה המר גמיש רואה מהמקום בו הוא נמצא.

מהלך הפעילות:

החניכים מקבלים בכל פעם את התמונה של המיקום הבא במסע, עליהם לזהות את המיקום, להגיע אליו ולמצוא את המר גמיש. לאחר שמצאו אותו מספרים לחניכים את האנקדוטה שקשורה למקום הזה. נותנים לחניכים את התמונה של המיקום הבא וכך ממשיכים.

- הצעות לשדרוגים –
 - ניתן להוסיף משימות שקשורות לסיפורים. ניתן לכתוב את הסיפורים על דף יפה ולהצמיד למר גמישים שהחבאתם.
- דוגמאות למשימות –

- חידון זיהוי מקומות ביישוב מתמונות ישנות.
- המחזת סיפורים- מחלקים את החניכים למס' קבוצות. כל קב' מקבלת סיפור כלשהו על המושב והיא צריכה להמחזי אותו.
- הסיפור הכי מיוחד- נותנים לחניכים 10 דק' להסתובב ביישוב לדבר עם אנשים ולשאל אותם אם יש להם סיפורים מעניינים על עברו של היישוב, המטרה שלהם לחזור עם הסיפור הכי מעניין/ מצחיק/ מיוחד.
- יודע יותר מוותיק היישוב- מגיעים לאחד מהוותיקים (שקבעתם איתו מראש כמובן) ועורכים חידון על היישוב כשכל פעם יש נציג מהקבוצה שמתמודד מול הוותיק (בסגנון של התכנית- חכם יותר מתלמיד כיתה ו').
- תחרות הכנת סרטון פרסומת ליישוב- מחלקים את החניכים לקב' וכל קב' צריכה להכין את הפרסומת הכי מקורית ליישוב.
- אמת/ שקר- מבקשים עזרה משלושה אנשים מהיישוב- עורכים חידון על היישוב, כשכל שאלה אחד מהאנשים נותן תשובה (התשובות מוכנות מראש). שתיים מהתשובות הן שקר ואחת היא אמת. החניכים צריכים לנחש מהי התשובה האמיתית.
- בסוף המסע אפשר להיפגש עם אחד מוותיקי היישוב ולבקש ממנו לספר על השנים הראשונות של היישוב (חשוב להכין שאלות מראש).
- אפשר להיפגש עם אחד מוותיקי היישוב שהוא בוגר תנועת הנוער שיספר איך היו הפעולות בזמנים שלהם? מה היה שונה מהיום? אילו מסורות היו אז ביישוב?
- במהלך המסע החניכים יכולים לשאול אנשים ביישוב מה הדבר הכי נוסטלגי שהם זוכרים על היישוב, לצלם אותם ובהמשך לערוך סרטון.

סיכום-

- איזה דברים חדשים למדתם על היישוב שלנו היום?
- איך הסיפור של היישוב שלנו קשור לציונות?
- אפשר להכין קפסולת זמן עם החניכים לעוד 20 שנה- קפסולת זמן היא קופסא אותה קוברים בנק' מסוימת ביישוב ומסכמים על נק' זמן שבה כולם ישובו ויוציאו אותה- למשל בעוד 10 שנים. כל חניך צריך לחשוב על חפץ או על משהו שהוא רוצה לכתוב שיהווה מסר של מהי הציונות שלו כיום ולהכניס לקפסולה. (אפשר להגיד לחניכים שבמהלך השבוע הקרוב יחשבו מה הם רוצים להכניס לקופסא ויכינו את זה. ובפעולה הבאה להכניס לקופסא ולקבור).
- עזרים:** איסוף סיפורים על המושב, מר גמישים, צילום תמונות של הנקודות בהן מחביאים את המר גמישים, קופסא לקפסולת זמן.

פעולה רביעית: סיכום ופרידה קבוצתית

"גדולה היא אמנות ההתחלה, אבל גדולה יותר היא אומנות הסיום"

(הנרי ו. לונגפלו)

רקע

כל מערכת יחסים יציבה ומתמשכת בין בני אדם מכילה בתוכה גם מרכיבים של סיום ופרידה. פרידה מתייחסת לא רק לניתוקם של קשרים בין בני אדם, אלא גם לשינויים בהרגלים, בנוף אליו קשורים, ובכל אותם פרמטרים שנותנים תחושה בסיסית של בטחון. שלב פיזור ופרידה מקבוצה הוא סיומו של תהליך פסיכולוגי-חברתי שהתחיל עם ראשית קיום הקבוצה, והתרחש לאורך כל "ההיסטוריה" שלה. ניתן לראות את שלב הפרידה כחווית שיא בחיי הקבוצה. אחת התגובות הרגשיות המאפיינות סיום תהליך היא חרדה לקראת פרידה. המשמעות האישית הניתנת לפרידה היא תוצר של ניסיון קודם של פרידות אמיתיות או מדומות, שחוו אנשים במהלך חייהם. בהתגברות על תהליכי פרידה יש משום אופציה להתחזקות ולצמיחה – תחושה שההתמודדות אפשרית, למרות הצער.

תהליך הפרידה

א. טיפול ברגשות:

1. להכין את חברי הקבוצה לקראת "הסיום" המתקרב ולאפשר להם לחוות את הפרידה בשלבים.
2. לקלוט את המסרים הישירים והמרומזים של הרגשות הקשורים בפרידה.
3. לדון ברגשות קשים ואמביוולנטיים שמעלה הפרידה.

ב. הערכה:

1. יצירת הזדמנות להערכה עצמית הכוללת את סיכום החוויה בקבוצה ומתן דוגמאות ספציפיות בנושאים: היכן אני עומד ביחס למקום בו התחלתי, ואיך אני רואה את ההמשך.
2. קבלת משוב על עבודת הקבוצה.
3. מתן משוב למדריך.

ג. העברה:

1. למצוא את הדמיון בין התנסויות בתהליכי פרידה בקבוצה לבין התרחשותם של תהליכים כאלה במציאות.
2. לשמר תהליכי למידה כתוצאה משינויים שהפרט חווה בקבוצה כדי לנצלם להתמודדות עם חוויות שונות בחיים.
3. לרכוש מיומנויות התמודדות.

שיחה על דרכים לשמירה על קשר שיחה על דרכים לשמירה על קשר עם חניכים ועם הצוות עשויה לרוכך את התהליכים הכואבים שבפרידה. חשוב לתת לגיטימציה לרגשות, ובה בעת חשוב לתת מקום לאזכור חוויות משותפות מוצלחות מחיי הקבוצה שגרמו

הנאה וסיפוק לחניכים. על המדריכים לעסוק בנושא הפרידה באופן מובנה ומושכל, ולהוביל מהלך רגשי נכון ומוצלח כדי להגיע לסיכום אופטימי וחיובי.

רגשות אופייניים המלווים תהליכי פרידה:

הכחשה: באה לידי ביטוי בהיעדרות חניכים ממפגשים חברתיים ומפעולות מתוכננות, וכתוצאה מכך המתח בפעילויות יורד.

אובדן: מתגברת תחושה של איבוד או הפחתה משמעותית של האינטימיות, התמיכה, החום והקרבה בקבוצה.

אשמה: עולה תחושת אשמה בשל ירידת המתח וירידה בתחושת השייכות.

עצב: עצב ואפטיה מתחילים להשתלט על הקבוצה. העצב מוליד לעתים הבעות של כעס, תלות ואכזבה.

התנגדות: מתפתחת התנגדות אישית למדריך ולקבוצה.

5 תנאים הנדרשים להתמודדות מוצלחת עם חווית הפרידה

1. קבלת העובדה שאכן מתרחשת פרידה.

2. שיתוף וחיזוק הקבוצה באמצעות סיפורי חוויות טובות מן העבר המשותף:

א. ראיית התהליך כולו: מאיפה התחלנו, איפה אנחנו היום?

3. מתן משוב מתמיד מצד המדריך והקבוצה לגבי מה שהושג בפעילויות השונות.

א. מה היה טוב? על מה כדאי לחזור בעתיד?

ב. מה היה פחות טוב? ממה כדאי להימנע?

4. פיתוח מבט מפוכח לבחינת העבר והסתכלות אופטימית לעתיד.

א. האם יש עניינים לא סגורים שנותרו מאחור? אם אפשר לסגור אותם – נפלא, ואם אי אפשר – האם ניתן לקרוא להם בשם?

ב. האם יש משהו חשוב שלא שמנו לב אליו ועכשיו יש לנו הזדמנות?

ג. מה האתגרים שלנו לעתיד?

ד. האם נוכל לדאוג ליישום הנ"ל?

5. חווית פרידה טובה, אישית וקבוצתית, רשמית ולא-רשמית

לסיכום, מכיוון שתהליך הפרידה כרוך, כאמור, ברגשות חזקים – על המדריך לנהוג ברגישות רבה. עליו לתת לגיטימציה לתחושות, להבהיר שמדובר בתחושות נורמליות, שעוברות על כל אחד ואחד. יש לזכור, שהפעילויות בנושא הפרידה יוצאות מנקודת מוצא של בחירה ושל כבוד. לפיכך, אין לכפות או ללחוץ על חניכים שאינם מעוניינים בכך להשתתף בפעילות.

למדריכים:

ישנן הרבה קבוצות שהדבר העיקרי שמאפיין אותן ומלכד אותן – היא אתה או את – המדריכים. לעיתים, כאשר מתבצעת החלפה של המדריך\ה בשנת הפעילות החדשה החניכים מרגישים אבודים ומפוזרים. לכן, חשוב מאד לאורך שנת הפעילות ובחודש האחרון לפעילות במיוחד, לגבש את הקבוצה סביב עצמה. להעניק לחניכים תחושה של שייכות לקבוצת ההדרכה ולא למדריך\ה. זכרו כי הם ממשיכים כקבוצה אחת יחד ומטרתנו הראשונית היא שהם יישארו מגובשים וירגישו בטוחים גם בשנת ההדרכה הבאה.

הצעות לפעילויות פרידה וסיכום שנה:

לוח משחק סיכום שנה

החומרים:

לוח משחק, חיילים, כרטיסי משימה : הפתעות, שאלות, משימות

הפתעות:

היית חניך למופת קבל טופי

משימות:

- הענק ברכה לחניך הכי משקיע
- ספר על משהו שלמדת השנה
- ספר על חוויה טובה שעברת עם הקבוצה השנה
- תן פרח למישהו מהקבוצה שעזר לך

שאלות:

- מה היית משנה בשנה?
- מה הפתיע אותך בשנה?
- מה אכזב אותך השנה
- על מה היית חוזר שוב?

עוד אופציות דומות:

- משחק "החבילה" - עם פתקים שמזכירים אירועים מהפעילות במהלך השנה: "תן למדריך שהתפלח לבריכה בכפר גליקסון", "תני למי שהכרת הכי טוב במהלך השנה" וכו'.
- "מי רוצה להיות מיליונר"? - חידות על הפעילות במשך השנה בין הקבוצות - מה שזכור מהחוויה המשותפת.

ערב "חוויות בתמונות"

עזרים: מצלמה איכותית, תחפושות, קווארץ (פנס גדול)

הכנה מקדימה: עורכים רשימה של כל החוויות הזכורות לטובה שקרו במשך השנה. כל החניכים יושבים מול השטח המוקצה לבמה. המנחה מקריא חוויה אחת שקרתה השנה, ולחניכים יש עשר שניות לארגן על הבמה "תמונה" מבוימת, הלקוחה מאותו מקרה. כעבור עשר שניות - מצלמים את מה שיצא, גם אם החניכים לא הספיקו להתארגן. כשמסיימים מעלים את התמונות על חשב ומקרינים, זאת הזדמנות להעלות עוד זיכרונות ולפרגן למי ש"כיכב" באותו אירוע.